

Täydennetty Luomus ry:n valitus Rovaniemen hallinto-oikeudelle Kilpisjärven Saananjuuren alueen asemakaavasta

Diaarinumero 00413/07/4103

Asia

Valitus Enontekiön kunnanvaltuuston päätöksestä 33§ 21.5.2007 sekä 66§ 13.12.2007 hyväksyä Kilpisjärven alueelle, Enontekiön 3. kunnanosan alueelle kortteleille 101-108 laadittu ns. Saananjuuren asemakaava.

Vaadittu muutos päätökseen

Vaadimme ensisijaisesti Enontekiön kunnanvaltuuston ns. Saananjuuren asemakaavan hyväksymistä koskevan päätöksen 33/2007 § kumoamista ja asian palauttamista kunnalle uudelleen valmisteltavaksi, sekä toissijaisesti tontin 105 asuntovaunupengerten maisemointia metsittämällä ja runkoreittien ulkopuolisen matkailuun liittyvän moottorikelkkailun kieltämistä Saanan lähiympäristössä alla olevin perustein.

1. Saanan maisema-arvot

Kilpisjärven Saana (1029 m mpy) on Suomen suhteellisesti korkein tunturi – sen laki kohoaa 556 metriä Kilpisjärven pinnasta. Saanatunturi on geologisesti ainutlaatuinen maassamme, sillä Kilpisjärven alueella sijaitsevat Suomen ainoat Kõlivuoristoon kuuluvat tunturit. Saana on syystä yksi Suomen tunnetuimmista maisemista (liitteet 2, 6, 8, 11, 20, 22, 23, 25, 28). Se sisältyy Ympäristöministeriön julkaisuun Arvokkaat maisema-alueet (Maisema-aluetyöryhmän mietintö II. Ympäristöministeriö 1993) ja sitä koskevat valtioneuvoston periaatepäätöksen ja maankäyttö- ja rakennuslain 22 § mukaiset valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, mukaanlukien kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevat erityistavoitteet. Saanatunturi on merkitty vuonna 1999 voimaan tulleessa Tunturi-Lapin seutukaavassa arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi ja valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi. Saananjuuren asemakaavan kaavaselostuksessa esitettyjä ratkaisuja on arvioitava huolellisesti suhteessa näihin aiempiin aluetta koskeviin säännöksiin ja ohjeisiin kuten MRL 24 §:ssä säädetään, ja alueidenkäytön suunnittelussa on lähtökohtaisesti pyrittävä turvaamaan Saanan kulttuuri- ja luonnonperintöarvot.

Saananjuuren asemakaavan laatimista on perusteltu alueen yrittäjien laajentumishalulla (liite 1 s. 7). Siksi Saananjuuren asemakaava ”on laadittu yrittäjiä ja maanomistajia kuullen mahdollisimman pitkälle heidän tavoitteitaan vastaavaksi” (liite 1, s. 24) ja alueelle onkin onnistuttu osoittamaan ”aluevaraukset niihin tarpeisiin, kun alueen kehittämisen elinvoimaisena matkailupalvelukeskuksena on katsottu tarpeelliseksi” (liite 1, s. 38). Käytännössä tämä on johtanut useiden tärkeiden seikkojen huomiotta jättämiseen kaavan valmistelussa, kaavaselostuksessa sekä ennen kaikkea itse asemakaavassa.

a) Selvitykset vaikutuksista maisemaan

Maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n mukaan kaavoituksen tulee perustua riittäviin selvityksiin

koko siltä alueelta, johon kaavalla voidaan olettaa olevan merkittäviä vaikutuksia. Maiseman kannalta Saananjuuren asemakaavoitus vaikuttaa koko Kilpisjärven pohjoisen altaan ympäristöön sekä ennen kaikkea maisemanäkymiin, jotka avautuvat Pikku-Mallalta, Ruotsin retkeilijöiden suosimalta Pältsa-tunturilta sekä etelästä valtatieltä (liite 6). Selvitysten on annettava riittävät tiedot, jotta voidaan arvioida suunnitelman toteuttamisen merkittävät välilliset ja välittömät vaikutukset muiden seikkojen lisäksi kaupunkikuvaan, maisemaan, kulttuuriperintöön ja ympäristöön (MRA 1 §).

Saananjuuren asemakaavan osalta selvitykset kaavanmukaisen rakentamisen vaikutuksesta maisemaan ovat puutteellisia. Kaavoituksen yhteydessä kunnollista maisemaselvitystä ei ole tehty (liite 2, luvut 4-6), eikä kaavan vaikutuksia maisemaan ole voitu siten mitenkään luotettavasti arvioida. Kaavasunnittelussa ei ole puututtu maiseman kannalta olennaisiin tekijöihin: maisemavaikutusten arvioinnissa on keskitytty suhteettoman paljon näkymään matkailurakennuksista Kilpisjärvelle, jopa sisätilojen verhoiluun, eikä suinkaan näkymään ympäröiviltä alueilta Saanalle (liitteet 1, 6). Kaavaselostuksessa rakentamisen vaikutus maisemaan on lisäksi käsitelty harhaanjohtavasti esittämällä havainnekuva (liite 1, s. 33) täysin epärealistisesta Kilpisjärven vedenpinnan tason kuvakulmasta. Todellinen vaikutus maisemaan on huomattavasti silmiinpistävämpi kuin alaviistosta otettu kuva antaa ymmärtää, ja ulottuu laajalle asemakaava-alueen ulkopuolelle, mitä ei ole otettu huomioon esimerkiksi havainnekuvuissa (liite 1, s. 37). Lisäksi kaavaselostuksen kuvat on piirretty esittämään 2-kerroksisia taloja, mutta kaavaselostuksessa (s. 28) puhutaan jopa 3-kerroksisen rakentamisen mahdollisuudesta. Tähän on kiinnittänyt huomiota myös Antti Pihkala Lapin ympäristökeskuksesta, joka on 27.1.2006 käydyssä ylimääräisessä työneuvottelussa todennut, että "kerroslukuja tulee vielä tarkistaa joissakin kortteleissa ja suurin kerrosluku tulisi olla kaksi" (em. kokouksen pöytäkirja, kaavaselostuksen s. 83; liite 36).

Näkemyksemme mukaan Saananjuuren alueen kaavoitus ei täytä MRL:n ja MRA:n säädöksiä maisemaselvitysten ja vaikutusten arvioinnin osalta.

b) Rakentamisen käyttö maisemointina

Eräs tärkeä peruste asemakaavan laatimiselle on vuonna 2003 toteutettu ja maisemaa räikeästi pilaava maansiirtotyö (liite 34), jossa eräs kyseessä olevan kaava-aloitteen tekijöistä ja alueen maanomistajista laajensi luvattomasti tontin 105 asuntovaunualuetta kielteisen rakennuslupapäätöksen jälkeen (liite 34). Kaavan myötä tahallisesti aiheutettu maisemavaurio lisää välillisesti vaurion aiheuttaneen tahon liiketoimintamahdollisuuksia.

Kaavoituksella tulisi lähtökohtaisesti pyrkiä saamaan pysyvä ratkaisu maansiirtotyöllä aiheutettujen vyörymäherkkien rintuuksien maisemointiin. Tässä yhteydessä rakentaminen on yksi – ja vain yksi – vaihtoehto. Maisemointia on kuitenkin käsitelty kaavan valmistelun aikana tarkoitushakuisesti: kaavaselostuksessa rakentaminen on mainittu mm. ”ainoaksi toimivaksi maisemanhoidoksi” (s. 28) ja ”parhaaksi tavaksi sovittaa vaurio ympäröivään rakennettuun maisemaan” (s. 50). Tässä yhteydessä kaavaselostuksessa puhutaan myös tarkemmin määrittelemättömien maisema-arkkitehtien ja maaperägeologien suosituksesta (s. 50). Maisemointi muulla tavoin kuin rakentamalla ei sisälly valmisteluvaiheen luonnosvaihtoehtoihin 1 tai 2 (s. 7).

Kaavaselostuksen perustelut ovat virheellisiä:

Lukuisat ympäristöalan ammattilaiset sekä asemakaavoituksen asianosaiset ovat ilmaisseet mielipiteenään, että ainoa ajateltavissa oleva *maisemointikeino* nykyisellä Saananjuuren alueella on tontin 105 pengeralueen palauttaminen luonnontilaan metsittämällä (liitteet 6, 8, 18, 20, 24). Näkemys eroaa huomasti Saananjuuren asemakaavaehdotusten sisällöstä ja vaikuttaa siltä ettei metsittämisvaihtoehtoa ole kaavan valmistelussa edes harkittu (liite 1 s. 7; liitteet 16,

19). Huomautamme myös, että Saanan vyörymäherkän rinteiden soveltumista rakentamiseen on arvioitu puutteellisesti: minkäänlaisia ojituslaitteita ei Saanan rinteillä tule sallia (liitteet 11, 14, 21, 27, 36). Lisäksi kaavaselostuksen sivulla 39 todetaan että Lapin yhdyskuntateknikka Ky:n alueellisen pohjatutkimuksen perusteella rakentaminen on turvallista ja tukee leikkauspintaa paremmin kuin mikään maisemointi. Kaavaselostusaineiston perusteella tutkimus ei kuitenkaan ota kantaa maisemointikeinojen paremmuusjärjestykseen, ainoastaan siihen, että alueelle on turvallista rakentaa. Pikemminkin puhelinkeskustelun perusteella kyseisen maaperäselvityksen tekijä, insinööri Teemu Pääkkö, piti ennallistavaa maisemointia teknisesti mahdollisena ratkaisuna. Tätäkin painokkaammin maisemointia puoltaa lausunnossaan luontoselvityksiin ja maisemointiin erikoistunut konsulttitoimisto Faunatica Oy (liite 38).

Mikäli kyseessä todella olisi rakennettu maisema, kuten kaavaselostuksen sivulla 50 mainitaan, rakentaminen saattaisi tulla kyseeseen luontevana maisemointikeinona. Olemme, Museoviraston tavoin (liite 6) kuitenkin täysin eri mieltä kaavan laatijan näkemyksestä, jonka mukaan Saananjuuren alue on luonteeltaan ensisijaisesti rakennettua ympäristöä. Varsinkin Saanan alueen kaltaisella avaralla seudulla maisemaa tulee käsitellä kokonaisuutena ja ottaa huomioon myös rajatun kaava-alueen ulkopuolinen ympäristö. Tässä kontekstissa Saananjuuri ei missään nimessä ole rakennettua ympäristöä ja rakentamiseen maisemointikeinona tulisi turvautua ainoastaan mikäli mikään muu vaihtoehto ei ole toteutettavissa.

Kolmas perustelu rakentamisen käytölle ”maisemointina” on alueen luonnonmukaiseen tilaan palauttamisen vaatima aika. Jälleen kaavaselostuksen sivulla 50 kyseistä ratkaisua perustellaan seuraavasti: ”...maisemoinnilla näin massiivista maaston muokkausta Saananjuuren arktisissa olosuhteissa ei voida korjata ainakaan yhden sukupolven ajan kestävälläkään ponnisteluilla.” Näin perustellen maisemointi olisi kategorisesti mahdotonta suurimmassa osassa Lappia! Alueen ominaisuudet on hyväksyttävä ja pohjoiselle luonnolle on yksinkertaisesti annettava sen vaatima aika korjaantua.

c) *Poikkeaminen seutukaavasta*

Kaavaselostuksessa (liite 1, s. 24) todetaan, että ”Saananjuuren asemakaava on Käsivarren virkistysalueen rajauksen osalta vähän voimassa olevan seutukaavan vastainen, mikä poikkeaminen perustellaan jäljempänä kohdassa 5.7.” Kyseisessä kohdassa ei kuitenkaan esitetä ainoatakaan *perustelua* sille, miksi poikkeaminen pitäisi tehdä. Päinvastoin, kohdasta ilmenee, että aluetta on kaavoitettu tietoisesti seutukaavan vastaiseen suuntaan. ”seutukaavassa Saananjuuren alueelle ei ole osoitettu niin mittavaa matkailupalveluiden aluetta kuin tällä Saananjuuren asemakaavalla muodostuu” (liite 1, s. 49). Poikkeamista käsitelleestä neuvottelusta 13.12.2005 ei laadittu kaavoittajan lähettämän sähköpostiviestin mukaan muistiota, mutta kaavaselostuksen (liite 1, s. 23) mukaan ”neuvottelussa sovittiin, että semakaavaehdotus voidaan viedä valtuustoon hyväksyttäväksi, kun kaavan perusteluissa tarkastellaan Kilpisjärven palvelu ym. rakenteet riittävän kattavasti ja poikkeaminen seutukaavan virkistysaluevarauksen osalta perustellaan riittävän laajasti tarkastellen”. Näitä perusteluja ei ole kuitenkaan julkisesti saatavilla olevissa dokumenteissa kuvatulla tavalla esitetty. Kaiken kaikkiaan seutukaavasta poikkeamista on tarkasteltu varsin niukasti. Kaavaselostuksessa ainoastaan todetaan – sinänsä aivan oikein –, että kaavoitettava alue on erittäin pieni verrattuna koko seutukaavan käsittämään alueeseen eikä juuri vaikuttane koko Käsivarren alueen virkistyskäyttöön. Seutukaavan tarkoitusta kuitenkaan ei pidä voida kiertää kaavoittamalla vain hyvin pieniä alueita kerrallaan.

d) *Melun lisääntyminen*

Ympäristönsuojelulaissa melu määritellään yhdeksi ympäristön pilaantumisen muodoksi, silloin kun se aiheuttaa mm. ”ympäristön viihtyisyyden tai erityisten kulttuuriarvojen”, ”ympäristön yleiseen virkistyskäyttöön soveltuvuuden vähentymistä” tai ”muuta näihin rinnastettavaa yleisen

tai yksityisen edun loukkausta”. Etenkin Saanan kaltaisella valtakunnallisesti tärkeällä maisema-alueella hiljaisuus on erottamaton osa erämaista maisemakokemusta.

Tällä hetkellä Kilpisjärveä kuitenkin markkinoidaan lumisesongin aikana vahvasti moottorikelkkailun harrastajille ja suurin osa sinne saapuvista turisteista kuuluu tähän ryhmään. Nykytilanteessa kevätseason aikana alueella on yli sata moottorikelkkaa (kaavan laatijan lausunto, liite 1, s. 78) ja tilanne on aiheuttanut Kilpisjärven kylässä ristiriitoja, kun moottorikelkkailun valvonta on puutteellista ja sen aiheuttama melu koetaan häiritsevänä ja asuinympäristön viihtyisyyttä alentavana. Tilanteen akuuttia ongelmallisuutta kuvaa se, että 12.2.2007 Kilpisjärven kyläyhdistys järjesti kokouksen käsittelemään hallinnasta riistäytyneen moottorikelkkailun valvonnan järjestämistä (puhelinkeskustelut Kilpisjärven kylätoimikunnan ja -yhdistyksen puheenjohtajien kanssa).

Kyseessä oleva asemakaava tulee lisäämään moottorikelkkaturismia Kilpisjärvellä entisestään, sillä moottorikelkkailun katsotaan olevan olennainen osa alueen matkailupalveluita (liite 1, s. 28), joita kaava antaa mahdollisuuden laajentaa erittäin merkittävästi. Moottorikelkkailun (ja sen kaavamukaisen rakentamisen johdosta tapahtuvan lisääntymisen) seurauksia ei ole kaavaselostuksessa käsitelty lainkaan, mikä on selkeä puute kaavan välillisten ympäristövaikutusten selvityksessä ja arvioinnissa. Lapin ympäristökeskuksen antaman, puutteellista meluselvitystä koskevan oikaisukehoituksen johdosta kaavaselostuksessa on tutkittu ainoastaan tiemelua valtatie 21 varteen sijoittuvien uusien talojen osalta. Talvisesongin aikana tiemelu on kuitenkin vain marginaalinen osa ympäristön yleismelua: suurin melun lähde ovat moottorikelkat.

Loma-asumisen-, virkistys- ja luonnonsuojelualueilla melutaso ei saisi ylittää valtioneuvoston päätöksen mukaan (VNp 993/1992) 45 dB päiväsaikaan ja 40 dB yöaikaan. Moottorikelkkojen tuottamaa melua on tutkittu ympäristöministeriön toimesta. Tutkimuksessa todetaan kelkkojen saavuttavan pienilläkin nopeuksilla n. 70 dB:n melutasoja. Kiihdytyksen aikana melutasot nousevat yli 80 dB:n (liite 41, sivut 23, 24). Ylläolevien lukujen perusteella laskennallisen suojaetäisyyden moottorikelkkareiteiltä Saananjuuren loma-asumisen-, virkistys- ja luonnonsuojelualueille tulisi olla 300 metriä (liite 41, s. 38), kun nykyinen suojaetäisyys on vain muutamien metrien luokkaa.

Näkemyksemme mukaan kaavaselostuksen meluselvitys on oikaisukehoituksen mukaisesta lisäyksestä huolimatta edelleen puutteellinen, eikä kaavaa tulisi hyväksyä ennen kuin moottorikelkkamelu on otettu huomioon kaavassa. Alueidenkäyttöä ja liikennettä suunniteltaessa tulisi huolehtia siitä, että hiljaisia alueita säilyy luonnon virkistyskäytön ja matkailun tarpeisiin, ja että asutuksen lähellä on riittävän hiljaisia lähivirkistykseen sopivia alueita. (liite 42, s. 11). Melun lisääntyminen koskee myös muita kun tien varteen sijoittuvia loma-asuntoja. Kyseessä ovat monien Kilpisjärven kyläläisten asumisviihtyvyys sekä ympäröivien alueiden ”äänimaisema-arvot”, joita moottorikelkkojen ääni alentaa kilometrien säteellä.

Asemakaavaa ei tule hyväksyä ennen kuin moottorikelkkailun järjestäminen ja valvominen sekä meluhaittojen ehkäisy alueella on ratkaistu lainsäädännön ja valtioneuvoston suositusten mukaisella tavalla.

2. Saananjuuren luontoarvot (liite 27)

Kilpisjärven Saanan-tunturin lounaisrinteen ainutlaatuisuus selittyy pitkälti alueen geologialla: pääosin 400 miljoonaa vuotta sitten kaledonisessa vuorenpoimutuksessa syntynyt massiivinen Saanan ylityöntölaatta koostuu osin kalkkipitoisista kivilajeista. Rapautunutta kalkkia valuu Saanan rinteiden tunturikoivikkoon yläpuoliselta pahlalta sadevesien mukana, mikä tekee

maaperästä ravinteikasta ja tarjoaa menestymismahdollisuuden lukuisille vaateliaille tunturikasveille. Kalkkivaikutuksen sekä Suomen Lapissa harvinaisen mereisen ilmaston takia Kilpisjärven seudulla putkilokasvien lajimäärä on korkeampi kuin muulla Enontekiön alueella ja Saanan alue kuuluu kalkista hyötyvien ja kalkkia vaativien tunturikasvien parhaisiin kasvualueisiin Pohjoismaissa (liitteet 2, 24). Suomessa äärimmäisen harvinaista ja Saanan lounaisrinteelle tunnusomaista, ilmastoltaan mereistä ja ravinteikasta koivulehtoa kasvaa erityisesti tunturin alaosissa ja rantavyöhykkeessä, eli niillä alueilla missä Saananjuuren asemakaavan vaikutus on suurin (liitteet 4, 5). Maankäyttö- ja rakennuslain 54 §:n mukaan asemakaavan tulisi vaalia luonnonympäristöä eikä siihen liittyviä erityisiä arvoja saisi hävittää.

Saanan tunturi on luontoarvoiltaan harvinainen ja erittäin arvokas kohde ei pelkästään Suomessa, vaan koko Pohjois-Euroopan mittakaavassa (liitteet 2, 21, 23, 24, 35). Miltään muulta tunturialueelta koko Pohjois-Euroopassa ei tunneta yhtä lajirikasta arktisten ja vuoristolajien keskittymää ellei Ural-vuoriston pohjoisosia oteta lukuun (liite 24). Saanan lounaisrinteellä, nyt kaavoitettavalla alueella ja sen välittömässä läheisyydessä esiintyy kymmenittäin (> 48) Suomen uhanalaisuusluokituksen (IUCN-luokitus) kuuluvia lajeja. Suunnittelualueella tai sen välittömässä läheisyydessä esiintyy lisäksi ainakin seitsemän EU:n luontodirektiivin II, IV ja V-liitteen lajia (kolme kasvia, kolme nisäkstä, yksi perhonen) sekä neljä EU:n lintudirektiivin I-liitteen lajia, joita koskee luonnonsuojelulaki (liitteet 2, 4, 12).

Nykyisessä muodossa hyväksytyyn Saananjuuren asemakaavan Natura-arvioinnin tarveharkinta ei perustu ekologiseen tietämykseen tai ajanmukaisiin lajistokartoituksiin.

Saana-tunturin kaltaisen arvokkaan luontokohteen kaavoituksen tulee perustua alansa ammattilaisten tekemiin, ajantasaisiin lajisto- ja elinympäristökartoituksiin. Edelleen näiden selvitysten pohjalta tulee laatia maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n ja maankäyttö- ja rakennusasetuksen 1 §:n tarkoittama huolellinen ja kattava vaikutusten arviointi. Yhtään systemaattista lajistokartoitusta kaavoituksen yhteydessä ole tehty, vaikka monien eliölaajien esiintymisestä Saanalla ei ole niin tarkkaa tietoa, että vaikutuksia voitaisiin arvioida luotettavasti. Kaavaselostuksessa on jätetty julkaisematta olennaisia luontoselvityksen osia: kartat alueen luontotyypeistä ja useiden uhanalaisten hyönteisten ja kasvilajien esiintymispaikoista kaavoitettavalla alueella (liitteet 2, 21, 24, 35).

Saananjuuren luontovaikutusten arviointi on nykyisellään vain pintapuolinen arvio itse rakennustyön välittömistä vaikutuksista. (liitteet 1, 13, 20, 21, 23, 25). Saananjuuren asemakaavaa ei tule hyväksyä nykyisessä muodossaan, sillä kaavoitus ei edelleenkään täytä MRL:n eikä MRA:n ehtoja kaavoituksen yhteydessä tehtävien selvitysten ja vaikutusten arvioinnin osalta.

Saananjuuren asemakaavalla sekä lähialueen matkailukäytön lisääntymisellä tulee olemaan elinympäristön laatua heikentäviä vaikutuksia Saanan luonnonsuojelualueeseen, pitkällä tähtäimellä luultavasti myös lähialueen muihin Natura 2000 –alueisiin Mallaan, Kilpisjärveen sekä Ruotsin Pältsaan (liitteet 23, 25). Saanan luontoarvot eivät lukuisten biologian alan asiantuntijoiden mukaan kestä asemakaavan mukaista rakentamista tai suunnitellunlaista matkailukäyttöä (liitteet 6, 8, 20-25).

Kaavaselostuksessa käsitelty Natura-arvioinnin tarveharkinta perustuu alueen erityispiirteet huomioon ottaen vain harvoin ja ylimalkaisesti selvityksiin, lajikohtaisia selvityksiä ei ole tehty. Tehdyn Natura-arvioinnin tarveharkinnan pohjalta ei voida tehdä sellaista johtopäätöstä, että Saananjuuren asemakaavan toteutuminen ei heikentäisi Saanan Natura-alueen luontoarvoja luonnonsuojelulain 65 ja 66 §:ien tarkoittamalla tavalla. Vähintään Saanan luonnonsuojelualueella on tehtävä asiantuntijoiden inventointeihin perustuva Natura-arviointi ennen kuin Saananjuuren asemakaava voi saada lopullisen lainvoiman (liitteet 8, 11, 16, 20)

3. Asemakaavan vaikutus saamelaiseen poroelinkeinoon

Poronhoito on erottamaton osa saamelaiskulttuuria ja Kilpisjärvellä poronhoitoa harjoittavat ainoastaan saamelaiset. Saana on tärkeä porojen kesälaidunnusalue ja paliskunnan laidunkierto kulkee Saanan lounaisrinteen kautta. Kaavaselostuksen mukaan kaavaehdotuksen sisältöön ovat vaikuttaneet erityisen paljon myös porotalouden tarpeet (liite 1, s. 25).

Sekä saamelaiskäräjät että Käsivarren paliskunta ovat kuitenkin vastustaneet asemakaavan laatimista valtatie 21:n pohjoispuolelle (liite 33, liite 7, liite 1 sivu 24) perustelunaan se, että ”Käsivarren Kova-Labban kylän poronhoidon vaarantuu sen johdosta, että porot eivät rakentamisen vuoksi voi enää käyttää valtatie pohjoispuolista aluetta vuorokausirytmensä mukaisena kulkureittinä” (liite 7). Kaavaselostuksen sivulla 45 todetaan, että porot eivät nykytilanteessakaan voi palkia ainoastaan leirintäalueen läpi ja tätä käytetään argumenttina sille, ettei alueella tapahtuva lisärakentaminen vaikuttaisi porojen laidunkiertoon. Porot käyttävät nykyisellään palkimiseen siis *sekä* asuntovaunualuetta että sen yläpuolista koivikkokaistaa. Saamelaiskäräjien ja Käsivarren paliskunnan näkemyksen mukaan reitille rakentamisella olisi haitallisia vaikutuksia porojen liikkumiseen. Lisäksi ihmisten lisääntyvällä läsnäololla voi olla poroja häiritsevä vaikutus.

Saananjuuren asemakaava on hyväksytyssä muodossaan ristiriidassa sekä saamelaisten oikeuksien (Perustuslaki 17 ja 121 §, YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus) että poro- ja luontaistalouden osalta Enontekiön kunnan kehittämisstrategian kanssa (liite 32). Myös muiden asianosaistahojen kuuleminen ja tiedottaminen on paikoin ollut puutteellista (liitteet 6, 8, 31).

4. Asemakaavan vaikutus Kilpisjärven kylän kehitykseen

Kilpisjärvi on tällä hetkellä Enontekiön kunnan voimakkaimmin kasvava kylä, jonka nykyinen kyläkeskus sijaitsee Saanan eteläpuolella (liite 30). Enontekiön kunnan kehittämissuunnitelmat pyrkivät suuntaamaan kasvua nimenomaan Kilpisjärven pohjoispäähän ja pilkkovat kylän kahteen, toisistaan 5 km:n etäisyydellä sijaitsevaan osaan. Tästä koituvat hyödyt ovat kyseenalaiset: Kaksinapaisuuden etuja ei perustella lainkaan; niitä ainoastaan todetaan olevan, ja haitat on sivuutettu optimistisillä näkemyksillä kimpakyytien järjestämisestä ja joukkoliikenteen kehittämismahdollisuuksista (ks. myös Tiehallinnon Lapin tiepiirin edustaja Risto Uusipulkamon näkemys, kaavaselostus s. 83). Asemakaavan selostuksessa kaksinapaisen rakenteen väitetään tukevan kylän palveluiden kehitystä. On kuitenkin erittäin vaikea nähdä, kuinka palveluiden hajauttaminen 5 kilometrin päähän toisistaan tukisi yhdyskuntarakenteen ja alueiden käytön taloudellisuutta ja palveluiden kehitystä paremmin kuin niiden sijoittaminen yhteen paikkaan. Saananjuurella majoittuvat käyttäisivät omaa kulkuneuvoaan hyödyntäessään kylän palveluita, ja tämä lisäisi liikennemelua ja -päästöjä alueella (liitteet 1, 30).

On myös huomionarvoista, ettei Saananjuuren alueelle osoiteta kaavalla alueita uusille, matkailuelinkeinoon liittymättömille palveluille. Osa matkailurakentamisesta toteutetaan lomaosakkeina, joten työpaikkojakin suunnitellulla asemakaavalla syntyy vain 30-50. Selostuksessa verrataan työpaikkojen lisääntymistä Lapin muihin matkailukeskuksiin, joissa työpaikkoja on syntynyt n. 17 kpl jokaista sataa uutta vuodepaikkaa kohden. Saananjuuren alueella pitäisi tämän laskelman mukaan syntyä n. 85 uutta työpaikkaa. (kaavaselostuksen kohdat 5.22 ja 5.53). Kaavaselostuksessa markkinoitu työllisyyden paraneminen ei siten toteudu, eikä kaavaa voida perustella huomattavalla kunnallistaloudellisella hyödyllä.

5. Yhteenveto

Kaavaselostuksessa mainitaan s. 50 että asemakaavan ajantasaisuutta tarkasteltaisiin jo kuuden vuoden kuluttua kaavan voimaantulosta, jolloin kaavan toteuttamista tarkasteltaisiin kriittisesti ja näin ollen turvattaisiin valtakunnallisesti arvokkaan kansallismaiseman säilyminen. Saanan arvo tärkeänä maisema-alueena johtuu juuri sen koskemattomasta erämaaluonteesta, asemakaavalla osoitettava laaja rakentaminen rikkoisi maisemaa. Vaikka kaavaselostuksessa (liite 1, s.7) oletetaan asemakaavan toteutumisen ajoittuvan hyvin pitkälle ajalle, kaavan lähtökohdat huomioon ottaen on loogista olettaa, että kaavan osoittama rakentaminen tulisi toteutumaan seuraavan kuuden vuoden aikana lainvoiman saamisesta. Tämän jälkeen tapahtuvassa ajantasaisuuden arvioinnissa ei rakentamista ja sen maisemavaikutuksia voi enää perua, vaan on syytä olettaa ajantasaisuuden arvioinnin toimivan perusteena lisärakentamisen kaavoittamiselle, varsinkin kun kunnan aikomuksissa on ehdottaa Saananjuuren asemakaavan mukaista sisältöä valmisteilla olevaan Tunturi-Lapin maakuntakaavaan (liite 1, s. 24).

Jos Kilpisjärveä halutaan kehittää luonnon monimuotoisuuteen ja korkeatasoiseen luonnontutkimukseen tukeutuvana matkailukohteena, on rakennus- ja matkailuinvestoinnit suunnattava kylän eteläpään Ailakkavaaran suuntaan, jossa ei sijaitse arvokkaita luontokohteita kuten Saana ja Malla (liitteet 20-25).

Kaavaselostuksessa väitetään johdonmukaisesti, että Saanan maisema- ja luontoarvot ovat olleet olennaisessa asemassa kaavaa laadittaessa. Sivulla 25 jopa todetaan, että ”Kaavaehdotuksen sisältöön ovat vaikuttaneet erityisesti Kilpisjärven ja Saanan merkittävät maisema-arvot, kaavoitettavan alueen yksityiskohtaisesti tutkitut luontoarvot, porotalouden ja matkailun tarpeet”. Kuten olemme edellä perustellusti esittäneet, tämä toteamus ei pidä paikkaansa. Kaavassa ja sen valmistelussa on niin olennaisia puutteita, että sitä ei nykyisessä muodossaan tule hyväksyä. Saananjuurelle rakentaminen aiheuttaa koko lähialueella suurimmat vahingot maisemalle, luonnolle ja poroelinkeinoille.

Hyväksytyssä muodossaan Saananjuuren asemakaava edistäisi merkittävästi yhden maamme arvokkaimman maisemakokonaisuuden ja kulttuuriperintökohteen tuhoutumista (liitteet 6, 8, 20-25). Kunnan laatima kaava on siis ristiriidassa sekä seutukaavan (liite 15) että maankäyttö- ja rakennuslain maisemallisten, luonnon- ja ympäristönsuojelullisten tavoitteiden kanssa. Lisäksi valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa arvokkaiden maisema-alueiden suojelutavoitteet asetetaan ensisijaiseen asemaan niiden virkistys- ja matkailukäyttöön nähden (Liite 40, s. 28) ja tämä valtioneuvoston linjaus tulisi säilyttää myös kunnan kaavoitustyössä.

Saananjuuren alueelle laadittavalta asianmukaiselta asemakaavalta voidaan edellyttää, että

- a) mahdollisen uudisrakentamisen mittakaava on paljon pienempi kuin nykyisessä kaavassa.
- b) luvattomilla maansiirtotöillä aiheutettu maisemavaurio korjataan metsittämällä tai muulla asiantuntijoiden mielipiteen mukaan täysin mahdollisella luonnonmukaistavalla toimella rakentamisen sijaan, kuten Enontekiön ympäristölautakunta ennen syksyä 2004 ja tähän vedoten Lapin ympäristökeskus 28.2.2005 ovat jo velvoittaneet maanomistajan toimimaan (liite 9).
- c) moottorikelkkailua rajoitetaan asuin- ja luonnonsuojelualueiden läheisyydessä.
- d) saamelaisen poroelinkeinojen tarpeet otetaan huomioon ja porojen laidunkierto turvataan Käsivarren paliskunnan ja Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaisesti jättämällä riittävästi rakentamatonta aluetta valtatie 21 ja Saanan väliin.

Valittajan nimi, kotikunta ja yhteystiedot

Valittajan nimi: Saanan Luonnon Ystävät – Luomus ry (rek. nro. 196.193)

Kotikunta: Enontekiö

Postiosoite: C/O Käsivarrentie 14622, 99490 KILPISJÄRVI

Sähköposti: luomus-h@yahogroups.com

Helsingissä 5.3.2008

Markus Seppälä
Puheenjohtaja, Luomus ry

Eija-Leena Laiho
Sihteeri, Luomus ry

6. Liitteet

A. Enontekiön kunnanvaltuuston kokouspöytäkirja 21.5.2007

B. Asiakirjat, joihin Luomus ry vetoaa

1. Saananjuuren asemakaavan selostus
2. Kilpisjärven maisema- ja luontoselvitys
3. Saananjuuren asemakaava
4. Saananjuuren luontoselvityskartta (Rannikki Oy)
5. Saananjuuren biotooppikartta (Rauni Partanen)
6. Museoviraston lausunto Saananjuuren asemakaavasta
7. Saamelaiskäräjien lausunto Saananjuuren asemakaavasta 05.09.2006
8. Lapin luonnonsuojelupiirin muistutus Saananjuuren asemakaavasta
9. Lapin ympäristökeskuksen selvitys Kilpisjärven maansiirtotöistä
10. Lapin ympäristökeskuksen lehdistötiedote Kilpisjärven maansiirtotöistä
11. Lapin ympäristökeskuksen lausunto Siilastupa Oy:n toimenpidelupahakemukseen
12. Saananjuuren lausunto (Luomus ry)
13. Moottorikelkkailun tunnuslukuja
14. Maaperäkairauksen tulokset
15. Tunturi-Lapin seutukaava
16. Enontekiön kunnan ensimmäisen viranomaisneuvottelun muistio 16.6.2004
17. Enontekiön kunnan toisen viranomaisneuvottelun muistio 06.10.2006
18. Enontekiön kunnan ylimääräisen viranomaisneuvottelun muistio 27.9.2005
19. Enontekiön suunnittelutoimikunnan kokouksen pöytäkirja 1.9.2005
20. Yleislausunto
21. Asiantuntijalausunto – dosentti Henry Väre
22. Asiantuntijalausunto – prof. (emeritus) Seppo Lahti
23. Asiantuntijalausunto – prof. Ilmo Massa ja prof. JP Roos
24. Asiantuntijalausunto – Suomen Perhostutkijain seura
25. Asiantuntijalausunto – Maarika Weissman, matkailijan näkökulma
26. Tapahtumia aikajärjestyksessä – syksyn 2003 maansiirtotyöt
27. Luomus ry:n selvitys Saanan luontoarvoista
28. Luomus ry:n selvitys Saanan maisema-arvoista
29. Luomus ry:n selvitys retkeilykeskuksen maansiirtotöistä syksyllä 2003
30. Luomus ry:n selvitys Kilpisjärven kylärakenteesta
31. Luomus ry:n selvitys vuorovaikutteisuudesta Saananjuuren asemakaavoituksessa
32. Enontekiön kunnan kehittämissuunnitelma ja toimenpideohjelma 2003-2008
33. Neuvottelu Saamelaiskäräjien ja Käsivarren paliskunnan edustajien kanssa 17.2.2006
34. Kuvat Saananjuuresta ennen ja jälkeen vuoden 2003 maansiirtotyön
35. Asiantuntijalausunto – FT Risto Virtanen
36. Enontekiön kunnan ylimääräinen työneuvottelu 27.1.2006
37. Asiantuntijalausunto – mais.ark.prof. Maija Rautavaara
38. Asiantuntijalausunto – Faunatica Oy
39. Asiantuntijalausunto – Pirkka Aalto, pj, Lapin lintutieteellinen yhdistys
40. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet
41. Ympäristöministeriö – Moottorikelkka ja melu, Suomen ympäristö 33/2007
42. Valtioneuvoston periaatepäätös meluntorjunnasta